

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Короєда Сергія Олександровича, на дисертаційну роботу Горбової Ганни Олександрівни «Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертації. Конституція України, визнавши людину, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпеку найвищою соціальною цінністю, поклала на державу обов'язок гарантувати та захищати зазначені цінності. Згідно зі ст. 28 Основного Закону кожен має право на повагу до його гідності. Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню. Це положення Основного Закону конкретизується в Цивільному кодексі України, який зазначає, що фізична особа не може бути піддана катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню (ч. 2 ст. 289 ЦК України). Відповідно до ст. 29 Конституції України, кожній людині гарантується право на свободу та особисту недоторканність. Однак попри наведені принципи та гарантії прав і свобод людини далеко не завжди держава здатна ефективно їх забезпечувати. Так, в Україні існує ціла низка невирішених проблем у сфері належного забезпечення та реалізації прав і законних інтересів людини і громадянина, однією з яких є насильство в сім'ї.

Виступаючи загальносвітовою проблемою, насильство у сфері сімейно-побутових відносин є актуальним і для України. Про гостроту проблеми насильства в сім'ї свідчить як статистика МВС України, так і дані досліджень та громадських організацій. За даними досліджень, проведених в Україні щорічно до правоохоронних органів звертаються приблизно 150 тисяч громадян. Однак фахівці стверджують, що ця цифра складає не більше 10-

15% реальних випадків насильства в сім'ї. При цьому, кількість осіб, які перебувають на профілактичному обліку за вчинення насильства в сім'ї, щорічно зростає.

Сприяє збільшенню випадків насильства в сім'ї недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує сфери протидії насильству в сім'ї, відсутність дієвих механізмів реалізації норм матеріального права, затримка з внесенням змін у процесуальні норми, низький рівень спеціальних знань із захисту жертв насильства в сім'ї серед працівників уповноважених державою органів, відсутність відповідальності працівників уповноважених державою органів щодо попередження насильства в сім'ї, відсутність повної інформації про ступінь розповсюдженості даного явища, про його причини та умови; високий ступінь латентності даного явища, загальна тирпима позиція у нашому суспільстві до проявів домашнього насильства.

Незважаючи на те, що проблеми протидії насильству в сім'ї були предметом дослідження багатьох науковців, вивчення адміністративно-правових засад протидії насильству в сім'ї в повній мірі не відбувалося.

По-перше, у своїй значній більшості праці вчених були присвячені суто проблемам адміністративної відповідальності за вчинення насильства у сім'ї або взаємодії суб'єктів протидії насильства в сім'ї; по-друге, жодна з робіт не була присвячена виключно адміністративно-правовому регулюванню протидії насильству в сім'ї.

Вищезазначене говорить про актуальність дисертації Горбової Г.О. «Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї», яке саме й спрямовується на розкриття наведених вище теоретичних та практичних проблем.

Актуальність дослідження підтверджується також тим, що воно відповідає положенням Державної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2013 року № 717,

Концепції Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 року, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 31 травня 2012 року №325-р, Плану заходів з проведення Національної кампанії «Стоп насильству!» на період до 2015 року, затвердженому розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 року № 2154.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації у достатній мірі обґрунтовані. Достовірність висновків дисертації обумовлюється правильно обраною методологією дослідження, в основу якої покладено сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування характеризується системним підходом, що дало можливість досліджувати проблеми в єдності їхнього соціального змісту і юридичної форми, здійснити системний аналіз питання адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї.

Крім того, дисертаційна робота характеризується ретельним аналізом законодавства України, країн СНД та окремих країн англо-американського та романо-германського типу правових систем, наукової літератури з досліджуваної проблеми, у тому числі напрацювань вітчизняних і зарубіжних фахівців в галузі адміністративного права, а також публікацій філософського характеру та з теорії права.

Нормативною основою дослідження стали положення Конституції України, чинних міжнародних конвенцій, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Цивільного кодексу України, законів України та підзаконних актів, які стосуються питання, що досліджується, законодавство зарубіжних країн у сфері протидії насильству в сім'ї.

Обґрунтованість і достовірність сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій визначається і забезпечується емпіричною базою дослідження, яку становлять: 1) статистичні дані Департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України щодо

кількості заяв та повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насильством в сім'ї, за якими складено адміністративні протоколи у 2013-2015 роках; 2) матеріали судової практики (6 вироків) судів України різних рівнів і регіонів за 2010-2015 роки, що містяться в Єдиному державному реєстрі судових рішень України з кримінальних справ, порушених за ознаками злочинів, передбачених ст. 126 КК України; 3) статистичні дані соціологічних досліджень вітчизняних і зарубіжних учених у сфері протидії насильству в сім'ї; 4) результати анкетування 390 працівників правоохоронних органів у Дніпропетровській, Київській, Миколаївській, Одеській, Харківській, Херсонській областях.

Обрана структура дисертації чітко визначила пріоритетні напрями дослідження та дозволила автору всебічно та концентровано дослідити предмет роботи, а представникам наукових кіл – з'ясувати авторську концепцію правового регулювання протидії насильству в сім'ї. Винесені на захист положення характеризують роботу як самостійне глибоке комплексне дисертаційне дослідження, присвячене вивченню змісту та особливостей адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї.

Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації полягає в тому, що в роботі вперше здійснено системне комплексне дослідження адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї.

Оцінюючи новизну основних положень, висновків дисертації, необхідно зазначити, що в ній порушено не розроблені раніше наукові і практичні завдання, вирішення яких дозволило одержати позитивні результати і виробити ряд пропозицій. З урахуванням цього можна стверджувати, що новизна дисертаційного дослідження проявляється як у самому підході до досліджуваної проблеми, так і запропонованому вирішені конкретних питань, що стосується адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї.

У роботі сформульовано низку положень, що сприяють розв'язанню конкретного наукового завдання і характеризуються науковою новизною. Так, заслуговує на увагу проаналізоване автором питання розкриття змісту протидії насильству в сім'ї, як об'єкта адміністративно-правового регулювання (стор. 38).

Обґрунтованим є висновок, що система адміністративних стягнень за вчинення насильства в сім'ї є неефективною та такою, що потребує комплексного змінення з доповненням її не лише стягненнями карального характеру – штрафом, встановленням кримінальної відповідальності з адміністративною преюдицією повторного вчинення насильства в сім'ї та за порушення чи невиконання захисного припису, а й попереджувальними та профілактичними адміністративними стягненнями у вигляді направлення в лікувально-трудова профілакторії осіб, що хворі на хронічний алкоголізм, наркоманію чи токсикоманію, які протягом року притягувалися до адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї у стані, пов'язаному з їх захворюваннями. Вказаний висновок супроводжений запропонованими змінами до чинного законодавства в сфері, що досліджується (стор. 164).

На підставі зарубіжного досвіду таких країн, як США, Канада, Великобританія, Франція, Німеччина, Іспанія, Нідерланди, Чехія, Швеція, Польща, Грузія, Туреччина, Республіка Киргизтан, Молдова, Казахстан та інші), дисертант досить вдало обґрунтовує необхідність запровадження позитивних заходів зазначених країн у сфері протидії насильству у сім'ї в частині створення спеціального підрозділу поліції з протидії насильству у сім'ї; використання спеціальних електронних GPS-браслетів, за допомогою яких поліція отримує сигнал про те, що особа, яка вчинила насильство у сім'ї наближається до потерпілої і може негайно реагувати на це; запровадження кримінальної відповідальності за невиконання надзвичайного охоронного ордеру (стор. 189).

Позитивним в роботі є те, що автором не залишена поза увагою і наукова дискусія відносно категорій механізм адміністративно-правового регулювання і механізм адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї. В дисертації проаналізовані наукові підходи до визначення елементів механізму адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї (стор. 89).

Певну увагу хотілося б звернути на запропоновані автором шляхи вдосконалення законодавства України, що встановлює адміністративну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї. А саме вдалою вважаємо пропозицію автора щодо нової редакції ст. 173-2 КУпАП (стор. 194).

Також, слід відмітити формування висновків в дисертації, які побудовано не лише на підставі аналітики наукових та нормативно-правових джерел, а й з урахуванням застосування санкцій за вчинення насильства в сім'ї за законодавством України й інших країн (с. 204-207) та статистичних даних (с. 229-234).

Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях. Загальний аналіз змісту роботи свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, достатній науковий рівень і відповідне практичне значення.

Варто відмітити логічну і достатньо продуману наукову структуру роботи Горбової Г.О., що дало змогу їй автору здійснити аналіз адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, а також розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо імплементації правових норм та стандартів зарубіжних країн в цій сфері у законодавство України.

Робота містить нові науково обґрунтовані висновки і рекомендації, що мають значення для науки адміністративного права і можуть бути корисними для практичної діяльності, у науково-дослідній та навчальній роботі. Дисертація написана з дотриманням юридичної термінології, з логічним та

послідовним викладенням матеріалу, бібліографічний апарат оформлено відповідно до вимог чинних стандартів.

За матеріалами дисертаційного дослідження опубліковано п'ять статей у наукових фахових виданнях України, в тому числі у трьох наукових виданнях, проіндексованих в міжнародних наукометричних базах, одна із статей написана англійською мовою, а також шість тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Автореферат дисертації ідентичний її основним положенням і повністю відображає зміст та результати проведеного дисертаційного дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених ВАК України.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес. Висновки та пропозиції можуть бути використані: – у науково-дослідній діяльності – для подальших теоретичних розробок і досліджень актуальних питань адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї; – у законотворчій діяльності – при внесенні змін і доповнень до чинного КУпАП, а також при вдосконаленні чинного законодавства у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї; – у правозастосовчій діяльності – для поліпшення практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюють адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї; – у навчальному процесі – при написанні окремих розділів (глав) підручників і навчальних посібників з курсу «Адміністративне право», при підготовці лекцій і проведенні занять з відповідних тем.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Поряд з позитивними якостями дисертації в ній є дещо спірні, та недостатньо аргументовані положення, окремі неточності.

1. У підрозділі 1.2 «Суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї» автором ґрунтовно розглянуто систему суб'єктів публічної адміністрації у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, та здійснено їх класифікацію. Дисертант здійснює аналіз компетенції кожного суб'єкту публічної адміністрації, що здійснює адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї. Водночас, на нашу думку, у зазначеному контексті було б також доречно сконцентруватися на питаннях взаємодії цих суб'єктів і проблемах, що виникають у зв'язку із цим.

2. Пропонуючи доповнити ст. 173-2 КУпАП частиною третьою в такій редакції: «Розголошення відомостей про насильство в сім'ї особами, яким вони стали відомі у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, та особами – учасниками адміністративного провадження, – карається.....», дисертант чомусь не конкретизує види і розміри адміністративних стягнень можливої санкції цієї статті.

3. Дисертант у підрозділі 1.1 «Протидія насильству в сім'ї як об'єкт адміністративно-правового регулювання» формулює авторську дефініцію поняття «домашнє насильство» (с. 32), робить висновок про необхідність використання в законодавстві саме поняття «домашнє насильство», оскільки відповідно до чинного Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» особами, які підпадають під адміністративно-правовий захист в сім'ї являються лише члени родини. Разом з тим, автор не лише у дисертації широко вживає термін «насильство в сім'ї», але й у своїх пропозиціях доповнити законодавство (с.204-206).

4. Зважаючи на актуальність та практичне значення дисертації, здобувачеві варто було б розробити рекомендації щодо процедур надання адміністративних послуг у сфері протидії насильству в сім'ї, щоб додало дослідженню наукової ваги з точки зору задоволення потреб практичної діяльності суб'єктів публічної адміністрації.

5. У підрозділі 2.2 «Форми адміністративної діяльності адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї» автором досліджуються зовнішній прояв адміністративної діяльності у сфері адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї та її види. Дисертант аналізує форми адміністративної діяльності адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, що використовуються суб'єктами публічної адміністрації, однак не пропонує напрямків їх удосконалення.

Зазначені зауваження та побажання мають переважно дискусійний характер. Це відзначає насамперед складність і актуальність дослідженої теми та власний підхід дисертанта до її розгляду. В цілому ж, зауваження і дискусійні положення суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Викладене дозволяє зробити висновок про те, що дисертація «Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї» є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку адміністративно-правової науки, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичним значенням, відповідає вимогам п.п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Горбова Ганна Олександрівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри правознавства

Полтавського інституту економіки і права

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

доктор юридичних наук, доцент

С.О. Короед

